

Trusler og utfordringer, sikkerhet og forsvar

Taler

Anne-Grete Strøm-Erichsen

Dato

7 januar 2008

Sted

Oslo Militære Samfund

Omstendigheter

Forsvarsministerens nyttårsforedrag

1 Deres Majestet, mine damer og herrer!

Vi har nettopp rundet et årsskifte, og for mange av oss er det tiden for å gjøre opp status - både med oss selv og forholdet til våre omgivelser. Et

5 tilbakevendende spørsmål i en slik selvransakelse er om vi har tatt fornuftige forholdsregler for å beskytte hus og hjem. Er forsikringene i orden?

Også for meg som forsvarsminister er et årsskifte en naturlig påminnelse om å tenke igjennom om landets forsvarspolise er god nok.

10

Og når man sitter og funderer på forholdet mellom kostnad og risiko, kan man av og til fristes til å konkludere med at premien er for høy. Den store katastrofen inntraff ikke i år heller, og vi har jo så mye annet å bruke pengene på. Slike betraktninger får god næring når man får i hende en oppmuntrende avis-forside

15 - det forekommer, selv om det er sjelden - der det står at "Sverige vil forsvare Norge".

Det er jo en besnærende tanke, at vi kan legge fakturaen i naboens postkasse. Nå viste det seg at det var en noe forhastet slutning, og at virkeligheten også denne

20 gang, var noe mer sammensatt.

Det vi må konkludere med, også ved dette årsskiftet, er ikke bare at forsikringen vår må opprettholdes og at vi forlenger den gjensidige avtalen vi har med våre allierte. Vi må også se på om det er behov for forbedringer, om innholdet i

25 forsikringen gjenspeiler det aktuelle trusselbildet.

Og det er disse to spørsmålene jeg kommer til å bruke mesteparten av tiden min

på i kveld:

30

- Hvilke sikkerhetspolitiske utfordringer er det vi står overfor ved inngangen til 2008?
- Og hva får de å si for utformingen av vår forsvars- og sikkerhetspolitikk?

35

La meg begynne lengst borte, på den andre siden av kloden. For det er der de kreftene er virksomme som nå driver frem den største forskyvningen i de globale maktforholdene. Kina, med 1,3 milliarder innbyggere, har de siste 25 år hatt en økonomisk vekst på nesten ti prosent i året. Millioner av mennesker er løftet ut av fattigdom. Verden har aldri sett noe lignende. Men alt tyder på at dette

40

likevel bare er begynnelsen.

Den økonomiske tyngden gir Kina stadig større internasjonal betydning, med potensial til å bli en global aktør på linje med USA. Vi ser allerede at Kinas økende innflytelse går igjen i alt fra økonomiske konjunkturer og miljøspørsmål til utviklingen i Afrika og arbeidet for å hindre spredning av masseødeleggelsesvåpen til Nord-Korea og Iran.

45

Når vi holder Kinas volum og vekst sammen med den tilsvarende utviklingen i India og det som skjer ellers i Asia og andre steder, kan vi konstatere at Vesten relativt sett svekkes på den internasjonale scenen. USA er fortsatt verdens mest innflytelsesrike land, i kraft av økonomi, teknologi, populærkultur og det militære. USA vil i mange år vil ha overlegen evne til global militærmakt. Dette forhindrer ikke at vi er vitne til en gradvis reduksjon i USAs relative makt og innflytelse.

55

Selv om dette i hovedsak skyldes fremveksten av nye globale aktører, tror jeg vi også skal peke på USAs vedvarende militære engasjementer i andre land. Disse konfliktene binder opp store ressurser, og selv om de har bekreftet den militære overlegenhet hos verdens eneste supermakt, har de også demonstrert begrensningene i bruk av militær makt, ikke minst i Irak.

60

Min kollega i Washington, forsvarsminister Robert Gates, reflekterte nylig over nettopp dette: Militærmaktens begrensning. I en tale til studentene ved Kansas State University for noen uker siden var hovedbudskapet at vi må styrke vår kapasitet til å benytte "soft power" og til bedre å integrere den med "hard power".

65

Gates etterlyste en dramatisk økning i budsjettene til det han omtalte som "de
70 sivile instrumentene i nasjonal sikkerhet": Diplomati, strategisk
kommunikasjon, utenlandsk bistand, frivillig innsats og økonomisk
gjenoppbygging. USAs forsvarsminister slo fast at en av de viktigste erfaringene
fra krigene i Irak og Afghanistan er at militær suksess ikke er nok for å vinne.

75 Jeg deler fullt ut disse synspunktene, og jeg synes det Robert Gates her sier lover
godt for det videre sikkerhets- og forsvarspolitiske samarbeidet mellom våre to
land. USAs forsvarsminister pekte i talen på det samme som vi lenge har
argumentert sterkt for i Afghanistan, at sikkerhet må følges av økonomisk
fremgang, godt styresett, utvikling av en rettsstat, intern forsoning, opplæring
80 og utrustning av sikkerhetsstyrker under demokratisk kontroll, og - ikke minst -
å sikre befolkningen mat og bolig, arbeid og helsestell.

Samtidig som vi er vitne til en utvikling fra en verden med en supermakt til en
verden med flere sterke aktører, ser vi også at det er bevegelse innen den vestlige
85 verden. USAs militære nærvær i Europa er blitt sterkt redusert og vi må forvente
at USAs oppmerksomhet i stadig sterkere grad vil være rettet andre steder.

Samtidig har EU lagt betydelige ambisjoner i utviklingen av sin felles sikkerhets-
og forsvarspolitikk. EU har på få år gått fra å ha en nærmest symbolsk til å få en
90 synlig og gradvis større reell sikkerhetspolitisk rolle. Med 27 medlemmer
omfatter EU de fleste land på det europeiske kontinent og fremstår i stadig
sterkere grad som Europas stemme overfor omverdenen.

Hva så med Russland? Hvordan skal vi forstå utviklingen i den staten som
95 under hele den kalde krigen var den viktigste premissleverandør for vår - og alle
andre vesteuropeiske lands - forsvarstenkning?

Vi ser nå at Russland etter nærmere ti års fravær er tilbake på den internasjonale
arena. Og det Russland vi ser, er vesensforskjellig fra det vi så på 90-tallet. Det er
100 preget av ny økonomisk handlefrihet, økt selvtillit og vilje til selvhevdelse. Men
det er også preget av intern maktsentralisering og ensretting.

Denne utviklingen internt skjer samtidig med at vi opplever et mer anstrengt
forhold mellom Russland og Vesten. Hvordan det kommer til uttrykk kan vi
105 lese i avisene hver dag.

110 Ett eksempel der Russland og vestlige land har ulike syn er i spørsmålet om Kosovos status, som har utløst ny usikkerhet på Balkan. Situasjonen er uavklart, og minner oss om at det fremdeles kan komme etterskjelv som følge av de politiske og militære rystelsene i dette hjørnet av Europa på 90-tallet.

115 Et annet eksempel er CFE-avtalen om konvensjonelle styrker i Europa - den mest vellykkede avtalen i sitt slag noensinne.

Foreløpig er det ikke grunn til å dramatisere de praktiske konsekvensene av at Russland har suspendert CFE-avtalen, men det er bekymringsfullt når det skapes usikkerhet omkring avtalens fremtid.

120 I tillegg til CFE-avtalen og Kosovo, registrerer vi denne konfliktlinjen mellom Russland og vestlige land i spørsmålet om videre utvidelse av NATO og i diskusjonen om missilforsvar. Begge disse spørsmålene blir tema på Alliansens toppmøte i Bukarest i begynnelsen av april.

125 I våre nærområder har Russlands fornyede evne til regional maktutøvelse de siste månedene gitt seg uttrykk i gjenopptakelsen av en gammel øvelse. I løpet av 2007 observerte vi 88 russiske fly utenfor vår lange kystlinje. I 2006 var det tilsvarende tallet 14. Toktene har omfattet store formasjoner av kampfly og strategiske bombefly som vi ikke har sett siden oppløsningen av Sovjetunionen.

130 Vi konstaterer at de russiske flyene har holdt seg i internasjonalt luftrom, og vi har ingen grunn til å tro at moderniseringen av og den økte aktiviteten i det russiske forsvaret er rettet mot Norge.

135 Men vi gjør det også klart at vi følger denne utviklingen nøye, og at vi forventer at virksomheten foregår innenfor rammene av avtaleverk og tillitskapende samvirke. Vår politikk overfor Russland skal fortsatt være preget av pragmatisme, interesser og samarbeid. Siktemålet er fortsatt stabilitet, en forsvarlig forvaltning av naturressursene og godt naboskap.

140 Et eksempel på hvordan vi kan bidra til et godt naboskap fikk vi se på fjernsynsnyhetene noen dager før jul. Da kom et norsk Sea King-helikopter et havarert russisk fartøy til unnsetning ved Fiskerhalvøya utenfor Murmansk. Bergingsmannen og den øvrige besetningen på helikopteret reddet samtlige 12

russiske sjøfolk om bord og fløy dem trygt inn til Kirkenes.

Et eksempel på hvordan man ikke bidrar til å utvikle et godt naboskap fikk vi en uke tidligere, da en russisk hangarskipsgruppe satte i gang en øvelse nær norske
150 plattformer i Nordsjøen. Øvelsen, hvor det også deltok jagerfly, førte til at helikoptertrafikken til og fra noen av plattformene måtte innstilles.

Men dette oppfatter vi som et unntak fra regelen. Regelen er godt samarbeid og nye møteplasser, slik vi så et eksempel på i september i fjor. Da la en russisk ubåt
155 for første gang - i alle fall så vidt vi kjenner til - til kai ved hovedbasen til Det norske sjøforsvaret...

Ambisjonene til Putins Russland er tydelige, og i kraft av sitt territorium, sine råvarer og sin militære evne, er det å forvente at Russland vil komme til å spille
160 en betydelig rolle i internasjonal politikk i årene som kommer. Vår felles grense og mange kontaktpunkter i nord tilsier at Russlands forsterkede internasjonale rolle også vil avspeiles i våre nærområder.

Som dere vet, er Nordområdene Regjeringens viktigste strategiske
165 satsingsområde. Det innebærer engasjement og aktiviteter over et vidt felt, også innen forsvarssektoren. Vi må, i årene som kommer, være forberedt på å bruke betydelige ressurser på å ivareta våre interesser i nord.

Samtidig som de tunge aktørene rundt oss - EU, USA, Russland og Kina - er i
170 bevegelse i forhold til hverandre, må de - og alle vi andre - forholde seg til uroen i beltet som strekker seg fra Pakistan gjennom Midt-Østen til Nord-Afrika.

Årsakene til de mange konfliktene og krigene er sammensatte. Når man dukker ned i historien og geografien, i økonomien og demografien i dette store
175 området, finner man nær sagt alle tenkelige årsaker til krig og konflikt.

Hendelsene i Pakistan de siste par ukene har illustrert hvilke dramatiske utslag motsetningene kan få og minner oss om betydningen av å sikre stabile samfunn i denne delen av verden.

180

Det vil føre for langt å gå nærmere inn i dette, la meg bare slå fast at konfliktene her ikke bare utsetter menneskene som bor der for store prøvelser. Konfliktene destabiliserer betydelige områder og får konsekvenser for nabolandene, ja, de

185 påvirker den globale sikkerhets- og forsvarspolitikken fra Canada til Canberra.

Det er i denne virkeligheten vi for første gang siden 2. verdenskrig har hatt norske soldater i omfattende kamphandlinger og hvor vi har mistet to av våre i året som gikk. Det er også for innsats i dette terrenget vi sammen med Sverige
190 har stilt en bataljon med ingeniør-soldater til disposisjon for FN.

Innsats i Afghanistan og Sudan, Asia og Afrika, er alvorlige påminnelser om hvor involvert vi er i internasjonal sikkerhetspolitikk, og om hvor lite geografisk avstand betyr for egen sikkerhet. "Langt borte" eksisterer ikke lenger.

195 Utfordringen er ikke bare å finne en løsning på de konfliktene som står i lys lue og hvor det ryker fra geværpipene. Det pågår også et kontinuerlig diplomati, der Norge er sterkt engasjert, for å forhindre at latente og frosne konflikter bryter ut i krigshandlinger.

200 I disse anstrengelsene blir vi minnet om advarselen fra den russiske dramatiker Anton Tsjekhov. Han skal ha sagt at "Dersom det henger et gevær på veggen i første akt, så kommer det alltid til å gå av før stykket er slutt"...

205 Problemet mange steder er at vi kommer inn på scenen alt for sent, slik at vi ikke får heftet geværet ned fra veggen før dramaet starter.

La meg, etter dette forsøket på å risse opp noen av de tydeligste strekene i det store geopolitiske bildet, komme inn på noen av de andre, grenseoverskridende
210 komponentene som er med på å skape usikkerhet rundt oss.

Vi har brukt mye energi de siste årene på å motvirke internasjonal terrorisme. Selv om det er gjort mye godt arbeid - ikke minst av etterretningstjenester som har avverget flere planlagte terroraksjoner - har vi ingen illusjoner om at dette er
215 en kamp som kan "vinnes" en gang for alle. Internasjonal terrorisme er kompleks, og jeg kan ikke se at de bakenforliggende årsaker til terrorismen kommer til å forsvinne med det første.

En trussel vi antakelig har snakket for lite om de siste årene, er spredningen av masseødeleggende våpen. Her er situasjonen dessverre den at det internasjonale regimet for rustningskontroll og ikke-spredning er under press. Og når stadig flere land skaffer seg slike våpen, og evne til å bruke dem over store avstander,

220

øker usikkerheten for oss alle.

225

Ett barometer på hva vår del av verden anser for å kunne utgjøre en trussel, er agendaen på toppmøtene i NATO. Et tema som er på vei oppover på denne dagsorden, er energisikkerhet. Det pågår nå en debatt i Alliansen om hvilken rolle NATO skal ha på dette området. Et sentralt punkt i diskusjonene er sikring av infrastruktur som er knyttet til energiforsyningen i medlemslandene: Kraftstasjoner, prosessanlegg, plattformer, rør og ledningsnett - en viktig debatt for oss.

230

Denne listen over sikkerhetsutfordringer kan gjøres lenger, men jeg vil bare nevne én til, og det er klimaendring. Ingen kan stille seg likegyldig til de alarmerende rapportene fra FNs klimapanel og andre forskere. På vårt felt blir sammenhengen mellom klimaendring og sikkerhet stadig tydeligere.

235

Lederen for FNs klimapanel, Rajendra Pachauri, understreket denne koplingen i sin nobeltale. Han viste til den "trusselen som oppstår ved dramatiske folkeforflytninger, konflikt og krig om vann og andre ressurser, samt omstilling av maktbalansen mellom nasjoner".

240

Det er interessant å reflektere litt over hvordan denne koplingen mellom klimaendring og sikkerhet på så kort tid har gått fra å være en illevarslende teori for forskerne, til å bli oppfattet som en reell trussel for folk flest. For det er det som har skjedd.

245

I den bredt anlagte omverdensanalysen som for noen uker siden kom fra den svenske Førsvarsberedningen, ble miljøpåvirkning og klimaforandring omtalt som de mest alvorlige truslene mot menneskenes sikkerhet.

250

Et par måneder tidligere kom den årlige rapporten fra The German Marshall Fund of the United States, som hvert år gjennomfører meningsmålinger om det de kaller transatlantiske trender. For første gang rangerte europeerne klimatrusselen som den mest sannsynlige av de truslene som vil berøre dem det kommende tiåret.

255

Det er selvsagt ikke de til en hver tid største utslagene på meningsmålingene og den sist ankomne analyse som styrer vår forsvars- og sikkerhetspolitikk. Vi må gjøre våre egne vurderinger og ta våre egne beslutninger. Og her er klimaendring

260

en av flere grenseoverskridende utfordringer.

265 Mine damer og herrer,

Vi er altså en del av en verden med stormakter og geopolitiske tyngdepunkter i bevegelse. Vi er samtidig en del av en verden med et stort utvalg av grenseoverskridende trusler. Det er mye å si om dette, la meg her bare peke på én
270 underliggende tendens: Tilbakekomsten av statenes og realpolitikkens plass i internasjonal politikk.

Jeg tror det er grunnlag for å si at enkelte de siste årene har undervurdert stormaktenes selvhevdelse som drivkrefter i internasjonal politikk. Etter hvert
275 som den kalde krigen kom på avstand, ble terror og andre asymmetriske trusler etter hvert dominerende i de fleste analysene, særlig etter angrepene i USA 11. september 2001.

Jeg sier ikke at de asymmetriske truslene skal undervurderes. Det skal de ikke.
280 Men vi må samtidig innse at de symmetriske truslene ikke forsvant, og at forholdet stater imellom kan, også i tiden som kommer, gi oss utfordringer på det forsvars- og sikkerhetspolitiske området.

I sin mest kjente bok hevdet den amerikanske professoren Francis Fukuyama at historien var slutt. Hans poeng var at opphøret av den kalde krigen innebar slutten på en ideologisk utvikling der vestlig demokrati har vunnet frem som den endelige form for menneskelig styresett.
285

Jeg tror vi nå kan slå fast at det ikke var slutt på historien, likevel. Historien har vendt tilbake. Vi må forholde oss både til de symmetriske truslene og til de nyere asymmetriske truslene.
290

I en slik sammenvevd verden, og etter et år der vi

295 - for første gang siden andre verdenskrig har hatt norske soldater i omfattende kamphandlinger,
- der vi for første gang siden den kalde krigen har fått de russiske flyene tilbake utenfor kysten vår i stort omfang,
- og der opinionen i Europa for første gang mener at klimaendring er vår største
300 trussel,

-- i en slik situasjon er det naturlig å spørre hva dette betyr for oss. Hva blir konsekvensene av disse sammensatte internasjonale utviklingstrekkene for norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk?

Jeg vil peke på fem overordnede prioriteringer, som viser at kjerneverdiene i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk fortsatt er gyldige og tåler å bli prøvet mot et trusselbilde i bevegelse.

For det første må vi gjøre det vi kan for å opprettholde og styrke en internasjonal rettsorden gjennom FN. Det gjør vi ikke bare av hensyn til de fattige og undertrykte i andre deler av verden. En verdensorden basert på internasjonal rett, der omforente spilleregler setter rammen for samkvem mellom land, er til det beste for små stater.

Det gir oss, for å ta bare ett eksempel, en felles havrett. For et land som har en stor del av sin økonomi knyttet til ressursene i og under et havområde som er seks ganger større enn landets areal er dette av meget stor betydning.

Alternativet til dette internasjonale fellesskapet er de sterkestes rett, at de store går alene. Det er ikke i vår interesse. Det er derfor sikkerhetspolisk maktpåliggende for Norge å arbeide for et sterkt og respektert FN. Det gjør vi på mange måter, blant annet ved å stille opp når FN ber oss om å delta i internasjonale fredsoperasjoner, enten det skjer under blått flagg, eller når FN har gitt mandat til å opptre under NATO- eller EU-flagg.

Det andre vi må gjøre er beslektet med det første: Vi må søke fellesskap med likesinnede land for skaffe oss mest mulig sikkerhet. Den gjensidige sikkerhetsgarantien i NATO er derfor fundamentet i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Også her er spillereglene klare: Dersom vi ønsker et sterkt og relevant NATO som kan komme oss til unnsetning dersom vi skulle få behov for det, må vi selv bidra til å gjøre NATO sterkt og relevant.

Hvordan gjør vi det?

Vi står nå foran en ny runde med en grundig gjennomtenkning av Alliansens innretning og fokus. Vi ønsker at denne prosessen skal lede frem mot et nytt strategisk konsept for NATO. Dette vil være en god anledning til nettopp å

drøfte hvordan vi skal sikre at Alliansen forblir sterk og relevant. Jeg vil peke på to områder vi fra norsk side vil legge vekt på i tiden fremover.

345 Det ene gjelder NATOs fokus. Jeg tror det er viktig at Alliansen forsterker sitt nærvær og sine aktiviteter i medlemslandene og i våre nærområder. Det er en fare for at NATO i for stor grad oppfattes som en organisasjon som bare driver med operasjoner utenfor eget territorium.

350 La meg nevne ett eksempel på hva som kan gjøres: Vi har nå under utvikling et bredt samarbeid med flere NATO-land om overvåkning og sikkerhet på og rundt Island. Her snakker vi egentlig om svære områder i Norskehavet og Det nordlige Atlanterhav. Vi ønsker at NATO tar et større eierskap til denne innsatsen. Det vil ikke bare bidra til forutsigbarhet og fortsatt stabilitet i disse store områdene. Det vil også gjøre Alliansen mer synlig i vår del av verden.

355 Vi ønsker også å forbedre NATOs evne til å lede og samordne medlemslandenes militære kapasiteter. Det handler ikke bare om å effektivisere NATOs egen kommandostruktur, men kanskje like mye å forbedre samarbeidet mellom denne kommandostrukturen og de operative kommandoene i medlemslandene. 360 Et tettere samarbeid her vil føre til at Alliansen bedre kan nyttiggjøre seg nasjonal kunnskap. Det vil også gi NATO større innsikt i sikkerhetsutfordringene i medlemslandenes nærområder.

365 Dette kontinuerlige arbeidet for å styrke NATO som fundament i vår forsvars- og sikkerhetspolitikk, forhindrer ikke at vi i tillegg investerer i et nærmere samarbeid med gode naboer og andre venner. Her har det oppstått et nytt mulighetsrom i det politiske landskapet som har åpnet seg etter den kalde krigen. Land og regioner som tidligere var murt fra hverandre, har fått muligheten til å virke sammen, basert på en erkjennelse av å ha felles 370 sikkerhetsutfordringer.

Ett resultat av denne utviklingen er at de tunge institusjonene i vår del av verden ikke bare er blitt større. De er også blitt mer fleksible. Land som ikke er medlemmer i NATO eller EU tilbys forskjellige samarbeidsordninger og 375 partnerskap. Sirklene utvides og overlapper hverandre, nye samarbeidskonstellasjoner oppstår.

Det er dette nye handlingsrommet vi har gått inn i for å øke verdien av vår

380 gjensidige, kollektive forsikring. Det gjør vi ved å søke tettere samarbeid med våre naboland i Norden og våre likesinnede i en større europeisk kulturkrets.

Vi har blant annet lyktes i å etablere et nært samarbeid med de 27 medlemslandene i EU også på det sikkerhets- og forsvarspolitiske området. Ett
385 utslag av det er at vi siden tirsdag i forrige uke har hatt rundt 150 norske soldater stående i beredskap for EUs nordiske stridsgruppe.

Dette viser en aktiv Europa-politikk i praksis. Selv om norsk medlemskap i EU ikke står på den politiske dagsorden akkurat nå, kan vi ikke lukke øynene for
390 den omformingen av vår egen verdensdel som finner sted rett utenfor vår stuedør. I mitt samvirke med europeiske kollegaer merker jeg stadig mer at EUs politiske egentvingde også griper inn på det forsvars- og sikkerhetspolitiske området.

395 Tanken bak denne konstruktive engasjementspolitikken i NATO og overfor våre venner i Norden og EU, er at jo bedre vi limes sammen, desto sterkere blir samfølelsen og den kollektive sikkerheten. Som det heter i tittelen på en av fjorårets mest solgt bøker: "Saman er ein mindre aleine"...

400 Det tredje vi må gjøre, som en konsekvens av de sikkerhetspolitiske utfordringene vi står overfor, er å få de mange ulike aktørene i internasjonale fredsoperasjoner til å samarbeide bedre. Det høres kanskje ut som en selvfølge, noe vi gjør hele tiden og som det er unødvendig å trekke frem. Det er det ikke. Faktum er at det er nettopp dette -- hvordan vi skal få til et bedre samarbeid -
405 som er et kjernesporsmål i mange fora der jeg møter.

I FN diskuterer man det som kalles Integrated Missions. I NATO snakker man om Comprehensive Approach. I EU er terminologien Development and Security. I bunn og grunn dreier disse diskusjonene seg om det samme. Og ikke
410 bare i New York og Brussel. Det er dette som fort blir hovedsaken i samtalene når jeg møter våre folk ute i felten, om det er i Maymane eller i Målselv.

Norge er en pådriver i dette arbeidet for å få til en mer helhetlig tilnærming og et bedre samarbeid mellom forskjellige sektorer. Vi har jobbet med dette på
415 generelt grunnlag både gjennom FN, NATO og EU, og vi har engasjert oss spesielt i det som for tiden er vår største utenlandsoperasjon, Afghanistan.

420 Jeg vil si det er påfallende hvor klart våre soldater har sett nødvendigheten av et
helhetlig grep om den militære, politiske, utviklingsmessige og humanitære
innsatsen for at en fredsoperasjon skal lykkes. Det gjelder fra kontingentsjefen
ned til 20-åringene som kommer rett fra førstegangstjeneste.

425 Denne diskusjonen - og frustrasjonen - har vokst frem av den erfaring at
samarbeidet og samordningen ikke er god nok. Alle involverte må trekkes med:
Militære og sivile, statsmakter og frivillige organisasjoner, stedlige myndigheter
og utenlandske deltakere. Slik kan vi lykkes i oppdragene våre. Dette er den
daglige erkjennelsen i Afghanistan.

430 Fra dette samarbeidet med andre aktører ute i felten er det en kort vei over til
Den fjerde oppgaven vår. Den er å satse tungt på ikke-militære midler for å
forhindre, dempe og løse konflikter. Denne oppgaven tilligger ikke først og
fremst en forsvarsminister, den ligger også i andre departementer.

435 Når jeg nevner det, er det for å minne om at selv om Forsvaret er et viktig
instrument i et lands sikkerhetspolitikk, så er det ikke det eneste. Det er viktig å
være seg bevisst at det er summen av vår opptreden - blant annet innen
diplomati, økonomi, bistand, miljø, fiskeri, energi og forsvar - at det er det totale
resultatet av alt dette som avgjør kvaliteten på vår forsvars- og sikkerhetspolitikk.

440

Det er mitt klare inntrykk at forståelsen for en slik helhetlig sikkerhetstenkning
er velutviklet i Forsvaret, og at denne forståelsen inkluderer en erkjennelse av at
evne og vilje til å utøve militær makt er en nødvendig, men ikke tilstrekkelig, del
445 av vår forsikringspolise.

Innenfor dette, skal vi si "utvidede" sikkerhetsbegrepet, kan vi for eksempel
spørre oss:

- 450 - Hvor mye fremtidig sikkerhet kan det ligge i kommersielt norsk-russisk
samarbeid i Nordområdene?
- Hvor mye fremtidig sikkerhet kan være investert i den norsk-finansierte
byggingen av 82 skoler i Faryab-provinsen i Afghanistan?
- Hvor mye fremtidig sikkerhet blir gevinsten av det usynlige arbeidet ansatte i
455 Forsvarsdepartementet gjør for å hjelpe til med å reformere forsvarssektoren på
Vest-Balkan og utbre forståelsen for at forsvaret må være underlagt demokratisk

kontroll?

- Hvor mye fremtidig sikkerhet kan hentes ut i de 24 landene som er involvert i det norske bistandsprogrammet Olje for Utvikling, der formålet er å hjelpe samarbeidslandene til å forvalte sine ressurser på en måte som reduserer fattigdom?

Vi vil aldri få det presise svaret på disse og alle de andre spørsmålene vi kan stille om hva som bidrar til sikkerhet. Men spørsmålene illustrerer hvor bredt vi må tenke, og hvor store deler av samfunnet som på en eller flere måter må trekkes inn i en overordnet sikkerhetspolitikk.

Til slutt: Det femte vi må gjøre for å sikre oss mot et sammensatt trusselbilde, er selvsagt å innrette Forsvaret slik at det svarer på sikkerhetsutfordringene.

Dette innebærer at

- Vi må samkjøre oss med våre venner, og stille oss slik at vi både kan yte en effektiv innsats for våre allierte når de trenger det, og være i stand til å ta imot hjelp dersom vi skulle få behov for det.
- Vi må sørge for at Forsvaret er i stand til å hevde vår suverenitet og utøve den nødvendige myndighet som trengs for å håndtere episoder og kriser.
- Vi må være konsekvente og forutsigbare i vår opptreden, og vi må sørge for å synliggjøre vår forsvarsvilje og vår forsvarsevne. Tilstedeværelse kan i seg selv markere politikk og påvirke atferd.
- Og vi må, for å sitere Forsvarspolitisk utvalg, kunne heve den militære terskelen så høyt at "ingen rasjonell motpart vil kunne tvinge sin vilje gjennom overfor norske myndigheter, uten å ty til en maktbruk som vil være helt uakseptabel for verdenssamfunnet og Alliansen".

Kjære forsvarsvenner!

Dette er altså våre svar på de sikkerhetsutfordringene som omgir oss når vi nå har tatt de første skritt inn i 2008:

- Vi må bidra til et sterkt og respektert FN.
- Vi må bidra til et troverdig og relevant NATO, og forsterke samarbeidet med våre venner i Norden og Europa.
- Vi må bli flinkere til å samarbeide med andre aktører.

- Vi må satse tungt på ikke-militære midler, og
- Vi må sørge for at vi har et forsvar som er best mulig innrettet mot skiftende sikkerhetsutfordringer.

500

Det er arbeidet med dette siste - innrettingen av Forsvaret - som nå fyller mesteparten av arbeidsdagene våre i Departementet. Rapporten fra Forsvarspolitisk utvalg og studien til Forsvarssjefen er viktige bidrag. Men jeg har også fått mange innspill fra politikere, lokalsamfunn,

505 personellorganisasjoner og en lang rekke engasjerte privatpersoner som er opptatt av Forsvarets fremtid. En del av dem har skrevet interessante innlegg på nettstedet Forsvarsdialog.no, hvor vi har invitert hele befolkningen med på et forsvarspolitisk rådslag.

510 Alle bidrag tas med i den prosessen som nå pågår, og som skal ende i en ny langtidsplan for Forsvaret. Ambisjonen er å oversende Regjeringens forslag til Stortinget før påske.

På et tidspunkt da vi står midt oppe i dette arbeidet, vil det ikke være riktig av meg å gå inn på hvor vi befinner oss i de enkelte sakene. Men det er ingen tvil

515 om at forsvarssektoren står overfor store utfordringer og at vi må foreta noen viktige valg.

2008 blir et viktig år i kampfly-sammenheng. Mot sluttet av året vil regjeringen foreslå for Stortinget hvilken av kandidatene vi vil innlede avsluttende

520 forhandlinger med.

2008 blir også et år der vi må diskutere hvilken struktur vi vil ha for Hæren. Konklusjonen er ikke klar, men det står fast at oppbemanningen av Hæren skal

525 fortsette.

Vi vil også måtte ta et valg når det gjelder Heimevernets vei videre.

I Sjøforsvaret fortsetter innfasingen av våre nye fregatter, samtidig som vi vil

530 måtte ta stilling til de nye MTBene.

Et av de spørsmålene som er omfattet med størst interesse, er hvordan vår fremtidige basestruktur skal se ut. Og her vil jeg hevde at vi får god trening i å veie mange forskjellige hensyn mot hverandre. Det gjelder blant annet operative

forhold, økonomi, forholdet til våre allierte og Forsvarets nærvær rundt om i landet.

540 Vi står altså midt oppe i et omfattende arbeid der alle forsvarsgrener er lagt under lupen. I denne prosessen støter vi på mange dilemmaer. Et av de største er å fatte langsiktige vedtak mot en kort horisont. Hvor stor sannsynlighet er det for at det som i dag fremstår som kloke og fremtidsrettede beslutninger virker like kloke og fremtidsrettede om bare fem år?

545 Og fem år er som kjent lite i forsvarssammenheng. Fly og fartøyer og våpen som vi kjøper er forutsatt å skulle ha en levetid på flere tiår.

550 Vi husker alle historien om kystfortene og møllposene. Dere husker kanskje også fjorårets vedtak om å kjøpe nye transportfly, en beslutning det antakeligvis ble ventet alt for lenge med ta. Og jeg registrerer at det eksisterer ulike oppfatninger om MTBenes nytteverdi.

555 Samtidig som vi daglig står midt oppe i slike dilemmaer, har vi også fått god anledning til å reflektere over den måten vi driver langtidsplanlegging på i forsvarssektoren. Kanskje vi skal spørre oss om dagens modell med fire-årssykluser er forbi.

560 Dette medfører kontinuerlig usikkerhet og utrygghet for alle involverte - vi har ikke før satt ut i livet den ene langtidsplanen, før vi setter i gang med den neste.

565 Jeg er rett og slett usikker på om det fortsatt formålstjenlig at vi hvert fjerde år kaster hele Forsvaret opp i luften og setter sammen bitene på nytt. Det går fint an å drive kontinuerlig organisasjonsutvikling samtidig som vi kan gjennomføre endringer.

Jeg var tidligere inne på hvordan det sikkerhetspolitiske bildet har forandret seg på bare de siste år. Gamle problemstillinger blir plutselig som nye. Og de hurtige endringene påvirker vår vurdering av hvordan Forsvaret skal se ut.

570 Erfaringene fra vår egen tid bør gjøre oss ydmyke. Ingen kan være skråsikker på hvordan verden ser ut om 10, eller 20, eller 30 år.

Denne problemstillingen gjelder på mange områder. Også for personellet. Det

575 er fort gjort å kvitte seg med motiverte og velutdannede mennesker. Det tar
mange år å få den samme kompetansen tilbake.

Men selv om det er det er ferdigstillingen av proposisjonen som for tiden er
hovedoppgaven for meg og alle mine medhjelpere i Departementet, er det også
580 mange andre utfordringer å forholde seg til.

Jeg vil trekke frem én viktig sak, ja, jeg vil si en hjertesak, og det er oppfølgingen
av Forsvarets veteraner.

585 Jeg har mange ganger sagt at personellet er Forsvarets viktigste ressurs. Det
medfører at vi må føre en personellpolitikk som gjør oss i stand til å rekruttere
og beholde dyktige kvinner og menn.

Men ansvaret slutter ikke der. Vi har også et ansvar etterpå, når våre veteraner
590 trenger hjelp og støtte etter en tjeneste som til tider kan påføre dem store
belastninger.

Vi er opptatt av at veteranene sikres oppfølging, og at vi som samfunn sørger for
at de kvinner og menn vi sender ut i internasjonale operasjoner sikres
595 nødvendige rettigheter, enten det gjelder på det økonomiske, medisinske, eller
på andre områder. I Forsvarsdepartementet gjennomfører vi derfor et
omfattende arbeid for å styrke veteranenes rettigheter. Noen tiltak er igangsatt
allerede, og vi vil i tiden fremover prioritere oppfølgingen av veteraner
ytterligere.

600 Vi ønsker blant annet å gi veteranene et godt tilbud om velferd og rekreasjon. I
denne prosessen har vi vurdert forskjellige løsninger. Og vi har nå kommet til at
det beste alternativet er å kjøpe Bæreia ved Kongsvinger og etablere dette som
veteransenter. Jeg er glad for at også veteranorganisasjonene støtter denne
605 beslutningen.

Som vi alle vet: Forsikringer er ikke gratis. Én av kostnadene ved å opprettholde
en solid polise for landets sikkerhet, er ikke alltid så lett å få øye på. Da tenker jeg
på de påkjenninger man kan bli utsatt for når man sendes ut i krevende
610 oppdrag, ikke bare av sitt eget land, men på vegne av verdenssamfunnet. Jeg
tenker på de mange kvinner og menn som blir plassert på en internasjonal scene
med det oppdrag å få rolleinnhaverne til å hekte geværet ned fra veggen og

fjerne det fra dramaet. Det er ingen ufarlig oppgave.

615

Sånn sett blir også denne beslutningen om å etablere et velferds- og rekreasjonssenter for våre veteraner et betydningsfullt bidrag til å forbedre forsikringen vår. En liten post i den store polisen, men en stor og fortjent anerkjennelse av de mange enkeltmenneskers innsats for vår alles fred og sikkerhet.

620

Takk for oppmerksomheten.

625

Kilde

www.oslomilsamfund.no

630

Emner

Foredrag, Forsvar, Forsvarspolitik, Krig, Norge, Terrorisme, Utenrikspolitikk

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/trusler-og-utfordringer-sikkerhet-og-forsvar>

635

640

645

650